

mutató árulja el a maga több mint 300 jelzésével, hogy a fennmaradt kevés levélben is ki mindenki jövő-menő üzenete, a róluk alkotott vélemény, a hozzájuk kapcsolódó dolgok sokfélesége fordul meg.

Benedek Elek elbeszélései, közírása, kritikái, gazdag mesekincse, *Édes anyaföldem!* című kedvelt önéletrajza, naptárai és — tegyük hozzá: elfelejtett — regényei mellett most a tőle indult és hozzá érkezett levelek értéke is hozzájárul az íróról kialakított, de még mindig a nagy monográfiára váró összképhez. Nélkülözhetetlen nyersanyag — nem, több is annál a levelezés műfajisága! Elő forrás, leghűbb tükör, hogy képekkel ékesítsük jelentőségét. Most, igazán csak most kezdünk behatolni a húszas és harmincas évek bensőségébe, mióta Sugár Erzsébet Gaál-levelezésközlése, Marosi Ildikó két kötetnyi helikonista levelesládája, Ritoók János szász—magyar írói levélgűjteménye kezünkben forog, és a tények nyelvére fordítja a nemegyszer változó szelek szárnyán gomolygó irodalomtörténeti elképzeléseket. És még sok van hátra, Benedek Elek levelezésének a közeljövőben várható második kötetén kívül. Ez a levélnyitogatás különben éppen jókor érkezik. A legújabb nemzedékek, az egymásra épült és egymással több ízben ellentétbe is jutott harmas *Forrás-nemzedék* érthető és indokolt szecessziója után új felelősségvállalás és erre való hasznos összefogás ideje jött el, s éppen a legmerészebb kísérletezők érkeztek most oda, hogy múltunk útkereséseit, önösszeszedéseit, célprogramjait újratanulmányozzák, tanulságot merítve a közélet mai vállalása elé.

Mert: éppen a Benedek-levelesláda anyaga s az egész Benedek-jelenség árulja el a legjobban, hogy az írói vállalkozásoknak — minden megközelítési mód, látószög és formai megoldás ilyenségén-olyanságán innen és túl — nemzetiségi adottságaink közt sokszázszoros, igényessé vált olvasótábor erkölcsi magatartásáért kell felelniök, hagyományos értékek megőrzéséért, egyben a korszerű érvényesülésért, a mai fejlődésment ütemébe magyar voltunkban való beállásért, anyanyelv és gondolkodás tisztaságáért, együttélésünkért a román néppel és más nemzetiségekkel közös hazafiságban. Az író mindenkor közönséget keres, s most a hazai magyar nemzetiség szocialista körülmények közt felemelkedő egészét kell megtalálnia. Erthető szóval, olvasmányos hatékonysággal, skálát nyitva a legfiatalabbaktól az öregekig, népközelségben. Úgy, ahogy azt a kisbacioni böles művelte és tanította.

B. GAJZÁGÓ ÉVA

Emlékház és hagyományápolás

Benedek Elek utóéletének egyik legszebb eseménye a kisbacioni Emlékház felavatási ünnepe volt, 1969. május 25-én. Születésének 110. és halálának 40. évfordulóján összesereglett a családi kúriában a vidék lakossága. Balogh Edgár, Bartalis János, Bözödi György és Sütő András jelenlétében emlékháznak nyilvánították azt az írói otthont, amely egykor az irodalmi élet egyik központja volt. A kiállítási termekben összegyűjtötték a kéziratokat, meséskönyveket, folyóiratokat, regényeket és novellákat, a szaktanulmányokat, az Elek apóról készült festményeket, kegytárgyakat, fényképeket.

A kiállítást a sepsiszentgyörgyi múzeum tudományos kollektívája nagy szakértelemmel, hozzáértéssel két szobában rendezte be. A nagy ebédlő termében, ahol még családi színielőadást is rendeztek, most az író életművét mutatják be. A terem bal oldali fala mellett két nagy tárlóban az író leveleit, műveinek kéziratait találhatjuk, középen a meseköteteket. Mellette egy másik tárlóban a szerkesztő Benedek Elekkel ismerkedik meg a látogató. Itt a *Cimbora* áll a középpontban. A gyermekújságok között az „unokák”, az olvasók leveleiből találunk válogatást. A terem jobb sarkában a centenáriumi óta megjelent köteteket tartalmazó tárló áll. Egy kisebbben a fordítások, mellette a szaktanulmányok találhatók.

A másik szobában a kiállítás rendezői az író életét, pályafutását mutatják be. Innen a gyümölcsöskertre és a Cskorra hegyre nyílik kilátás. A dolgozószobában ott áll Benedek Elek egyszerű íróasztala, eredeti felszerelésével, könyvszekrényre, melyben műveinek forrásmunkái láthatók. A falon időrendben sorakoznak a fényképfelvételek: az író néhány portréja, családi képek, végül a temetés fényképe. Ott látjuk az utolsó levél fotókópiáját is, olvasható rajta a félbemaradt mondat: „Fő, hogy dolgozzanak...”

Nemcsak a ház és a kiállítás, a kert is őrzi az író emlékét. A Kocsi út fenyőit, a gyümölcsfákat mind maga ültette. A kertben lépten-nyomon felelevenedik az író emléke, az oszlopra erősített táblák, a néhány soros versek szinte visszavarázsolják a múltat, az életet és vidámságot kedvelő író élő alakját. Az örökké élő mesemondóval találkoznak az iskolásgyermek, akik nem csupán megcsodálják az író életművét, hanem Kisbaconban hagyják ajándékaikat: himzett terítőket, fényképeket, vázakat, szőtteményeket.

A székely ember szép jellemvonása az ajándékozás. Ezt példázza az is, hogy a kisbaconi nőbizottság kisértéses függönyökkel ajándékozta meg az Emlékházat. Máté Ferenc vargasi népi faragó ajándéka a külső terem egyik díszé, a faragott csillár. Figyelemreméltó értéket képvisel Kádár Tibor, Szécsi András és Méder Ilona festménye, Kósa Bálint, Imecs László metszete, Gergely István, Szilágyi Zsolt plakettje és Balogh Péter szobra. Ezek az ajándékok is tanúskodnak arról, hogy Elek apó népszerűsége nem csökkent. 1975. szeptember 25-én bekövetkezett haláláig Benedek Flóra, az író lánya páratlan kedvességgel, csodás szellemi frissességgel fogadta a vendégeket.

Végiglapozva a vendégkönyveket a legelső napjainkig, megállapítható, hogy a látogatók száma évről évre gyarapodik. Ezt bizonyítják az alábbi adatok is: 1970-ben 4852, 1975-ben 5964, 1978-ban 7095, 1979-ben 8342 a látogatók száma.

A fontosabb összefüggések, amelyek Benedek Elek életművének a népszerűsítését szolgálták, s amelyekre minden alkalommal emlékműsorral készültek a felnőttek, illetve a gyermekek, szintén jelentős szerepet játszottak az Emlékház életében. A hetvenes években vendégeket fogadtunk Brassóból, Székelyudvarhelyről, Aranyosgyéresről, Bükszádról, Déváról, Köpecről, Csíkszentsimonból, Szecselevárosból, Székelykeresztúrról, Torjáról, de Pécsről és Finnországból is. Jelképesnek érezzük például a Brassó megyei Csernátfa pioniáraitak 1976. május 23-i látogatását, amikor háromnyelvű pioníratással tisztelegtek Benedek Elek szellemének, magyarul, románul és németül téve hitet az együttélő nemzetiségek testvérisége mellett.

Az író születésének évfordulóját hagyományosan minden évben megünnepeljük. Baconi község iskolái felváltva biztosítják a műsort. Hónapokig tartó gyűjtőmunka előzi meg ezeket az előadásokat.

Egyre nagyobb a Benedek Elek munkássága iránti érdeklődés. Az Emlékház avatása óta eltelt tíz év alatt több szakértő végzett itt gyűjtőmunkát, többen vetik igénybe az Emlékház segítségét kutatásaikban. Hosszabb ideig búvárkodott a meglévő anyag megismerése érdekében Faragó József, Marton Lili, Lengyel Dénes, Szabó Zsolt, Hegedűs János, Erős Zoltán. Munkájuk eredménye sok értékes alkotás. A gyermekekhez szól Marton Lili *Elek nagyapó* című könyve, amely 1975-ben jelent meg a Ion Creangă Kiadó gondozásában, Tiberiu Utan előszavával. Budapesten a Gondolat Kiadó jelentette meg 1974-ben Lengyel Dénes *Benedek Elek* című művét. A Kriterion Könyvkiadó 1979-ben hozzáférhetővé tette Szabó Zsolt gyűjtését, Benedek Elek levelezésének első kötetét. Hegedűs János 1972-ben írt dolgozatot *A kisbaconi Benedek Elek Emlékház levéltára* címmel. Ugyancsak ő írt doktori értekezést 1976-ban Benedek Elek életéről és munkásságáról. Jelentős a magyarországi Erős Zoltán 1978-ban írt bölcsészdoktori disszertációja, *Az ismeretlen Benedek Elek*.

A gyökeres változásokra épülő intézményesített szocialista könyvkiadás Benedek Elekét az öt megillető szerephez juttatta. Az utóbbi két és fél évtized alatt 21 Benedek Elek-kiadvány került a bibliográfiai jegyzékekbe. Meséinek megjelentetéséből Faragó József vállalt oroszánrészt, és ugyancsak ő mutatta be tudományos dolgozatban Benedek Elekét, a mesemondót. De megjelentek felnőttekhez szóló novellái, karcolatai és elbeszélései is. Kimagasló könyvsiker volt a Kriterion gondozásában megjelent Kék-Piros-Arany-Ezüst-mesekönyv; az első 18 000, az utolsó 31 000 példányban fogyott el. Az *Arany mesekönyv* két kiadásának (1973, 1975) összpéldányszáma meghaladja az 50 000-et.

Az író születésének 120. évfordulójáról megemlékeztek Kisbaconban. A községben rendezett ünnepségen Gálfalvi Zsolt, Tiberiu Utan és Veress Dániel méltatta Benedek Elek munkásságát. Az ünnepséget követő műsor keretében a sepsiszentgyörgyi Vox Humana kórus adott elő ének-, illetve zeneszámokat. A község iskolájának tanulói irodalmi összeállítást mutattak be életéről és pályájáról.

A sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház a nagybaconi művelődési otthonban az író *Többincs királyfi* című meséjének átvételével lépett színré.

Az 1979-es esztendő újabb Benedek Elek-kiadványokkal gazdagította könyvtárainkat. A Creangă Könyvkiadó *Nagyapó mesefája* című népszerű sorozatának 10. köteteként bő válogatás jelent meg Elek nagyapó írásából. A kötetet Bardóczné Lőrincz Júlia, Benedek Elek unokája állította össze. Eredeti meséket és regéket tartalmaz, valamint a népek meséiből készült fordításokat, átdolgozásokat.

Az évforduló tiszteletére a Magyar Népköztársaságban is több kötet jelent meg. A Móra Kiadó gondozásában megjelent művek közül megemlíthető: *A vitéz szabólegény*, *Vége jó, minden jó*, *Rókané mézes-mázos kalácsa*, *Többsincs királyfi*. A Szépirodalmi Könyvkiadó megjelentette az író önéletrajzi regényét, az *Édes anyaföldem!*-et. A Gondolat Kiadó a *Nagy magyarok élete* című történelmi művéből adott ki válogatást Páskándi Géza előszavával. E félbeszakadt sorozat leg-szebb darabjait: Mikes Kelemen, Kőrösi Csoma Sándor, Kölcsény Ferenc, Wesselényi Miklós, Széchenyi István életrajzát veheti kezébe az olvasó.

Újságok és folyóiratok hasábjain méltatták Elek apó sokoldalú tevékenységét születésének 120., halálának 50. évfordulója alkalmából.

Megoldásra vár Balogh Edgárnak az Emlékház megnyitóján elhangzott javaslata: gyűjtsük össze itt az írói hagyaték minden emlékét, alakítsuk át kutató-intézetű Benedek Elek egykori otthonát, hogy az a nevelő és tudatformáló erő, amely két évtizeden át Kisbaconból szétsugárzott, ne szakadjon meg. Ehhez viszont nem elegendő csupán az Emlékház órének és a családnak az igyekezete. Az Emlékháznak mint a sepsiszentgyörgyi Megyei Múzeum kihelyezett egységének nincsen külön költségvetése a tervszerű, széles körű gyűjtőmunkához. A két világháború s az őket követő zavaros évek nem kedveztek az anyagi értékek megmaradásának. Gyakorlatilag nincs meg az Emlékházban sem a Benedek Elek szerkesztette lapok teljes kollektívája, sem az író minden művére, a szerkesztésében megjelent könyvsorozatokra kiterjedő gyűjtemény. Családi erőforrásokból igyekeztünk pótolni a hiányokat, de a teljességtől még messze állunk.

Egyéni adakozásokból is sok könyv, újság, fénykép és levél vagy másolat került az Emlékház gyűjteményébe. Mindannyiszor bejegyeztük az adományozó nevét, és külön köszönőlevélben nyugtáztuk a postán küldött felhívveket, lapokat, fényképmásolatokat. A *Korunk* baráti körének nyilvánosságát is felhasználva hadd kérjem meg a kedves közönséget, hogy ha tudomása van Benedek Elekre vonatkozó relikviákról, levelekről, fényképekről, eredetiben vagy másolatban juttassa el az Emlékháznak, s ha tud valahol régebbi Benedek Elek-kötetéről, szerkesztésében megjelent újságokról, igyekezzék a tulajdonosokat meggyőzni arról, hogy vegyék föl velünk a kapcsolatot, s ha az Emlékház gyűjteményéből hiányzó darabokról van szó, anyagi ellenszolgáltatás fejében vagy ajándékként juttassák el Kisbaconba. S akkor az Emlékház valóban nemcsak kegyhely lesz, hanem „nyitott és jövőbe lendítő, szellemi rajthely, tovább serkentő székely olimpia” — amint az avatóünnepség ünnepi szónoka megfogalmazta.

Előre is köszönöm a segítségüket.

DÁVID GYULA

A forráskiadói munka feltételei és feladatai

A lezárult 1979-es év a *Romániai Magyar Írók* immár 100 kötetet jóval meghaladó sorozata számára igen gazdag eredményeket hozott: kilenc kötetet hagyta el a sajtót. A számszerű gazdagságot azonban még inkább érdemessé teszi az említésre a kilenc kötetben a sorozat úgyszólván teljes frontszélességét jelző sokarcúság: abban ugyanis találunk példát most első ízben újraértékelt életműre (Mak-kai Sándor: *Ördögsekér*, Károly Sándor önéletrajzi regényei), új irodalmunk immár klasszikusnak számító alkotásainak újrakiadására (Kemény János: *Viziboszorkány*, Nagy István: *Sáncalja*), az életmű más oldalai mellett feledésbe került réteg újrafelfedezésére (Bözzödi György versei), nemrég még köztünk járt kortárs-esszé-író és gondolkodó szellemi hagyatékának összegyűjtésére (Bretter György: *Itt és mást*), s végül, de nem utolsósorban irodalmi tudatunkat irodalomtörténeti dokumentumokkal kiteljesítő-helyesbítő kötetekre: a már eddigiek tanúsága szerint is fontos folyóiratantológiák sorát gazdagító *Periszkop*-antológiára, s hogy mai találkozásunk tárgyához érjek: A *Kemény Zsigmond Társaság levelesládájával* és Gaál Gábor leveleivel megkezdett sort folytató két könyvre: Benedek Elek irodalmi levelezésének első kötetére s a Helikon és a Szépmíves Céh levelesládájára.

Bár itt most e két utóbbi kötetről van szó, az előbbi felsorolás talán mégsem volt fölösleges, mert jelezte azt az *egész*et, amelynek ez a most megjelent két